

System sídelní zeleně a lázeňská krajina Františkových Lázní

V červenci 2021 přibyla na Seznam světového dědictví UNESCO nová světová památka Slavná lázeňská města Evropy (viz předchozí článek, pozn.red.). Význam tohoto zápisu nebyl po našem soudu ještě oborově zcela zhodnocen. Trochu zjednodušeně lze totiž konstatovat, že pro výslednou nominaci lázeňských měst měly zásadní význam kulturní hodnoty lázeňské krajiny, což se u nás mimo jiné projevilo zahrnutím lázeňské krajiny do nově vyhlášených památkových rezervací uvedených lázeňských měst (Nařízení vlády 430/2017). Výše uvedeným skutečností je věnována pozornost právě s ohledem na zaměření tohoto příspěvku, který je zacílen na systém zeleně Františkových Lázní.

T: Pavel Šimek, Jana Kohlová, Pavel Borusík

▲ Základní kompoziční myšlenka ztvárněná kresbou (autor Daniel Lasák, In: Šimek, Borusík, Kohlová, 2018), která je dále rozpracována do opatření na úrovni porostní skupiny v LHP

System zeleně Františkových Lázní (SZF) považujeme za mimořádně kvalitní, komplexně několik stovek let budovaný, historicky prověřený systém s potenciálem, který nás vede k nesmírnému obdivu ke všem, kdo se na jeho budování a rozvoji podíleli. Autorskou myšlenku tohoto sdělení lze vyjádřit zkratkou/osou: lázeňská krajina – systém zeleně – lázeňský park. Tyto tři základní entity jsou dále popsány na příkladech autorských řešení.

System sídelní zeleně

Pro vymezení systému zeleně ve Františkových Lázních je nutné pochopit historické vazby ploch zeleně, jejich vývoj a motivaci jejich vzniku. Podrobnou zprávu o vývoji parků a lesoparků města uvádí Křesadlová, Zeman, Prekop (2018).

Zastoupení funkčních typů zeleně (FLORART, 2018) v SZF je naprosto unikátní, převažujícím funkčním typem je park (59,4 %), který je následován parkově upravenými plochami (8,1 %). Naprostá převaha jmenovaných funkčních typů je v prostředí českých sídel nevídaná (jedná se o více než desetinásobek průměrné výměry v městech ČR). Podstatou tohoto mimořádného stavu je historický

vývoj Františkových Lázní jako lázeňského města.

System zeleně je ve Františkových Lázních determinován přírodními podmínkami a z nich vycházejícími historicko-urbanistickými souvislostmi. V blízkosti slatinného území s množstvím pramenů bylo vybudováno kompaktní lázeňské jádro obklopené parky. Tímto urbanistickým vývojem se přirozeně vytvořila vnitřní osa, kterou v systému představuje rozvojová osa střed. Na parky obklopující střed postupně navazovala další zástavba a nové plochy zeleně – františkolázeňské lesoparky. Jímí prochází další rozvojová osa – okružní. Obě osy jsou protnuty radiálními rozvojovými osami, které sledují nejdůležitější propojení města s krajinou.

- Rozvojová osa střed pojímá celé klasicistní jádro města s jeho zeleným orámováním parky a je počátkem všech radiálních os. Je to osa městského parteru – provádí lázeňské hosty i obyvatele města vysoce kvalitním prostředím, je důležitou součástí lázeňského života a poskytuje možnost setkávání.
- Rozvojová osa okružní rozvíjí fenomén Františkových Lázní, kterým je slévání zeleně krajinné a sídelní do jednoho vzájemně provázaného komplexu.
- Rozvojové osy radiální vycházejí ze středu města, jsou historickými trasami cest do okolí Františkových Lázní a plní funkci napojení města na krajinu. Během 19. století byly osázeny alejemi a představovaly příjezdové trasy do Františkových Lázní nebo sloužily jako kočárové a vycházkové cesty do výletních míst.

Mnoholetá zkušenost s využíváním stanovených principů pro systém sídelní zeleně Františkových Lázní je praktickým dokladem o významu tohoto oborového nástroje jako územně plánovacího podkladu a jako koncepčního podkladu pro management sídelní zeleně. Existence a obsah tohoto dokumentu byl vysoce kladně hodnocen i při projednávání nominace Františkových Lázní na Seznam světového dědictví UNESCO.

Les jako součást lázeňské krajiny a systému sídelní zeleně

Součástí lázeňské krajiny, a tedy i světového dědictví, se nově staly i lesní pozemky (PUPFL), které představují významný skladebný prvek systému sídelní zeleně. Z provedené analýzy dat katastru nemovitostí vyplývá významný podíl lesních porostů na utváření lázeňské krajiny, a tedy i na plnění její funkce: Mariánské Lázně (86 %), Karlovy Vary (77 %), Františkovy Lázně (31 %).

Z rozboru stavu dále vyplývá, že „městské reprezentace“ mohou významnou měrou ovlivnit plnění funkcí lesních porostů podle aktuálních očekávání. Je zřejmé, že velká část předmětných

lesních pozemků vyžaduje systémové rozpracování jejich pěstebního potenciálu s důrazem na plnění nově požadovaných funkcí. Tato součást lázeňské krajiny s množstvím specifických prvků vybavenosti a často cíleně komponovaná vyžaduje komplexní architektonicko-krajinářské řešení. Tato řešení, sledující zajištění kulturních a rekreačních hodnot lázeňské krajiny, mají přesahy do plánovací činnosti v lesním hospodářství, především pak do tvorby lesních hospodářských plánů (LHP).

Jako příklad doporučeného řešení je uveden návrh na komplexní krajinářské řešení „Lesoparku Amerika“ ve Františkových Lázních (Šimek, Borusík, Kohlová, 2018). Tento lesní celek je významnou součástí systému sídelní zeleně města a současně tvoří přechod do lázeňské krajiny. Základním principem této koncepce je návrh kompozičního, provozního a programového řešení se zapracováním do LHP.

Zobecňující principy

Vzhledem k nutnosti zohlednění a posílení kulturních hodnot lesního komplexu je nezbytná úzká spolupráce mezi taxační kancelář v roli zhotovitele LHP a krajinářským architektem v roli pořizovatele specifických nadstandardních rozborů a hlavně tvůrce koncepce.

Taxátor v rámci kompletace textové části LHP, hospodářské knihy a lesnických map do těchto dokumentů zapracuje specifické podklady a požadavky poskytnuté krajinářským architektem. Je nezbytné, aby zadavatel LHP zapracoval požadavky k posílení kulturních hodnot do obsahu základního protokolu a aby se tyto teze staly nedílnou součástí zadání LHP.

Všeobecná část LHP musí obsahovat návrh funkčních zón lesa (pro funkční zóny je navržen rámcový rozvojový program v horizontu přesahujícím decennální plán, který především obsahuje pěstební modely a řešení dopravní sítě s respektováním účelových funkcí. V rámci hospodářské knihy je uveden popis porostů nad rámec jednotek trvalého a podrobného rozdělení lesa s důrazem na umístění mimořádné těžby (kompozice, kulturní funkce). Ve všech mapových dílech budou nad rámec standardního obsahu zakresleny hranice funkčních zón a jejich podrobného členění včetně jejich specifikace.

Sady Bedřicha Smetany

Aktuálně realizovaná regenerace tohoto významného parku je v souladu s doporučením formulovaným v citovaném stavebně historickém průzkumu a potvrzeným významem parku pro systém zeleně (FLORART, 2018). Stavebně historický průzkum

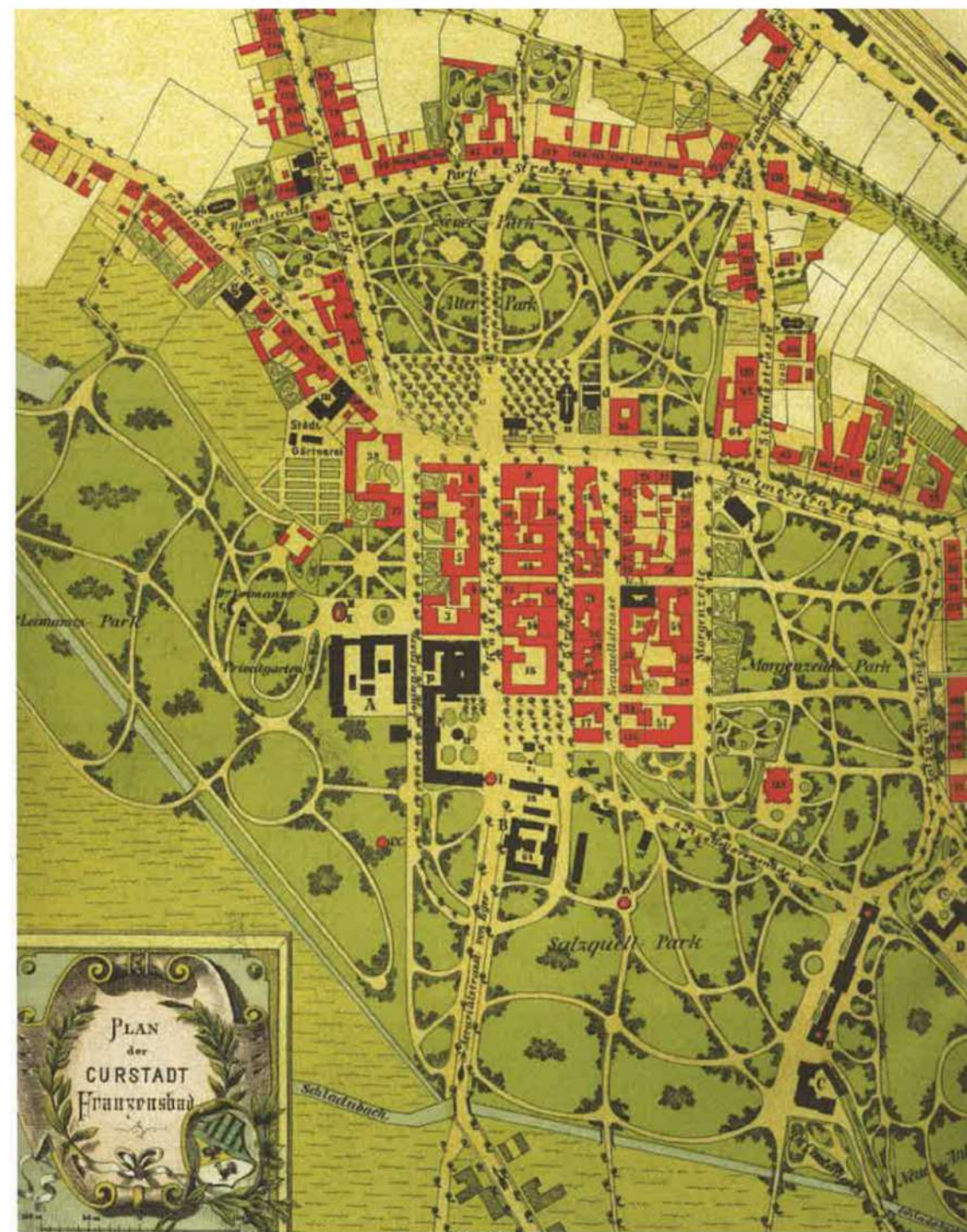
této památky zahradního umění se stal významným podkladem pro zpracování projektu (Kohlová, 2021).

V severozápadním rohu dnešního parku bylo v roce 1868 postaveno divadlo. Tehdy celé území dostalo podobu veřejného parku, který byl podél ulice Dr. Pohoreckého lemován zahrádkami lázeňských hotelů. Zajímavostí těchto zahrádek je, že vznikly na území parku, ale přitom náležely k lázeňským domům „přes ulici“. Každý majitel domu musel vytvořit květinovou zahradu naproti přední části domu a postarat se o to, aby byla vkusně zařízena. Zahrádky později zanikly a při obnově parku v roce 2022 byly obnoveny v jejich původním členění. Novým pobytovým prostorem v parku se stala Goethova promenáda pojmenovaná po velkém básníkovi. Promenáda vychází z urbanistické koncepce Františkových Lázní a je pokračováním Poštovní ulice. Je navržena jako rozšířený pobytový prostor s parkovými lavicemi. Ve středu „lesního rozcestí“ je umístěn vodní prvek, který je věnován Kašparu Šternberkovi. Kašpar Šternberk byl nejen významným návštěvníkem Františkových Lázní, ale i přítelem J. W. Goetha a v letech 1834 až 1837 nechal vyrazit do nitra Komorní hůrky štolu, aby potvrdil sopečný původ tohoto přírodního útvaru.

Právě dokončovaná regenerace je příkladem obnovy parku, kterou ovlivnilo důsledné pochopení jeho vývoje a následné dosažení vysoké autenticity aktuálního řešení pro potřeby současnosti.

▲ Nová kompoziční a programová osa parku potvrzující rozvojovou osu systému sídelní zeleně Františkových Lázní (realizace, stav září 2022)

► Plán Františkových Lázní z roku 1895 (Kurliste). Historicky vzniklé lázeňské parky jsou základem současných „okružních“ rozvojových os systému zeleně

Důležitá informace místo závěru

Vytvoření komplexních oborových nástrojů (územní studie sídelní zeleně, management péče) a v neposlední řadě kvalitní projektová dokumentace pro stabilizaci a rozvoj objektů zeleně je bezpodmínečnou podmínkou pro systémový rozvoj sídelní zeleně nejen lázeňského místa.

V této souvislosti je dobré připomenout, že Ministerstvo životního prostředí připravuje v rámci Operačního programu Životní prostředí 2021–2027 dotační podporu pro samostatné zpracování studie systému sídelní zeleně jako významného nástroje pro adaptaci sídel na změnu klimatu. Vyhlášení výzvy se předpokládá v posledním čtvrtletí letošního roku.

Použitá literatura a zdroje

FLORART Územní studie sídelní zeleně města Františkovy Lázně. FLORART Uherský Brod, 2018.
KOHLOVÁ, J. Regenerace parku Sady Bedřicha Smetany a vybraných součástí systému zeleně lázeňského města Františkovy Lázně. Město Františkovy Lázně. Studie, DUR+DSP, realizace 2021.
Křesadlová, L., Zeman, L., Prekop, F. Stavebně historický průzkum památky zahradního umění. Františkovy Lázně - lázeňské parky, terapeutické krajiny. 2018.
KUČA, K., KUČOVÁ, V., HORÁČEK, J. Slavná lázeňská města Evropy jako světové dědictví. Ochrana přírody 6, 2021.
NAŘÍZENÍ VLÁDY 430/2017 o prohlášení území vybraných částí měst Františkovy Lázně, Karlovy Vary a Mariánské Lázně s léčebně-terapeutickou krajinou za památkové rezervace. Praha, 2017.
ŠIMEK, P., BORUSÍK, P., KOHLOVÁ, J. Koncepce krajinářského řešení ve vybraných částech terapeutické krajiny. FLORART, Uherský Brod, 2018.

Prof. Ing. Pavel Šimek, Ph.D.

Autorizovaný architekt, profesor na Zahradnické fakultě MENDELU. Zakladatel ateliéru FLORART, dlouhodobě se zabývá navrhováním systémů zeleně měst a zpracováním nástrojů pro management sídelní zeleně.

Ing. Jana Kohlová

Autorizovaná krajinářská architektka. Vede ateliér PANORAM. Specializuje se na veřejný prostor, historické zahrady, parky a krajinu.

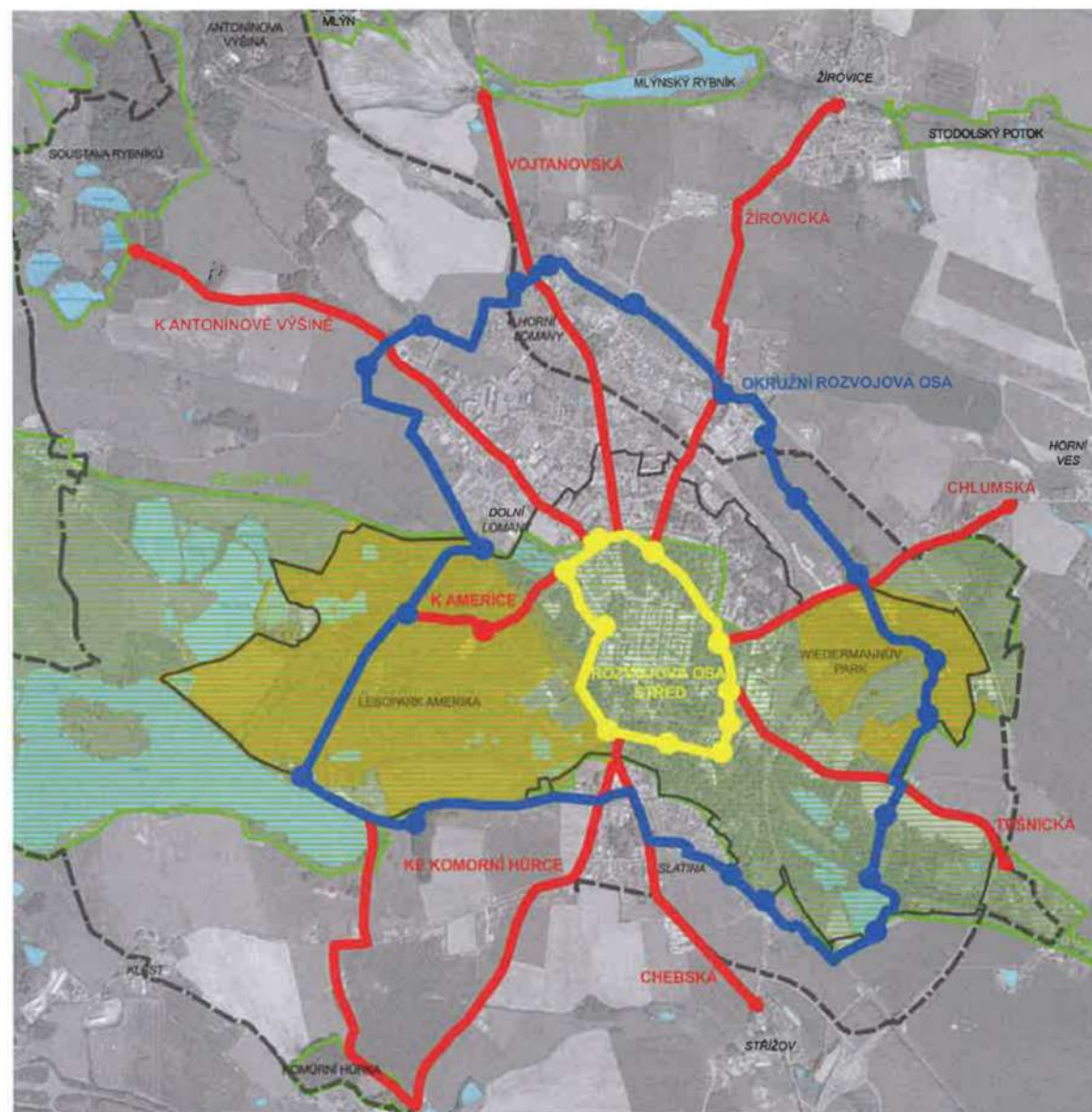

Ing. Pavel Borusík, PhD.

Autorizovaný architekt, odborný asistent na Zahradnické fakultě MENDELU s licencií pro zpracování lesních hospodářských plánů. Specializuje se na mezioborovou problematiku na rozhraní krajinářské architektury a lesního hospodářství.

► Aktuální vymezení rozvojových os systému sídelní zeleně (FLORART, 2018). Ze schématu je zřejmá historicky vzniklá geniální kompozice centrálně lokalizovaných parků a lesoparku protnutá radiálními rozvojovými osami

▼ Navrácení zahrádek lázeňských domů do prostoru parku jako příklad progresivního dobového řešení a účasti „podnikatelských subjektů“ na budování parku (stav září 2022)

System of urban greenery and the spa landscape of Františkovy Lázně

The system of urban greenery of Františkovy Lázně is unique as regards its structure, rich history, and inexhaustible development potential. Besides the spa parks, an important role in this system is played by woodlands, which require specific large-scale landscaping solutions, incorporated in the forest management schemes. The now completed regeneration of the Sady Bedřicha Smetany park is an example of a park reconstruction influenced by a careful study and an understanding of the course of its evolution and the resulting high authenticity of the solution meeting contemporary needs.